Olga: Imam utisak da ova priča sa scene, u nekim dalekim i blagim naznakama, ušeta s vremena na vreme i u našu životnu priču

Milan Ajvaz

OGLEDALO SA DVA ODRAZA

Dve glumice, u nekim dalekim i blagim naznakama, ispituju tačke dodira i svojim pozorišnim životima. Objavljujemo odlomke tog razgovora

Olga: Ovako je počinjala scena: nas dve u dugim dotrajalim kaputima, sa dubokim muškim cipelama na nogama i jednim starim koferom stižemo na kamene ruševine. Umornio sedamo na kofer, licem okrenute jedna drugoj, dugo se ispitujemo pogledom, a onda u isti mah počinjemo da govorimo. Bilo je to u predstavi *Pod muškim kišobranom* u kojoj smo igrale podeljenu ličnost Vesne Parun: njeno uvek mlado i radoznalo poetsko biće i njenu zrelu ličnost oprhvanu egzistencijalnom zbiljom, brigama i umorom. Naravno, ta dva spoja su se tokom predstave približavala i udaljavala, razvijala i menjala u više varijanti. Sećam se dve ključne: one kad ležim sa glavom u tvom krilu, a ti pesmom pokušavaš da uspavaš moj oduj, i onaj kada te, u trenutku tvog emotivnog kolapsa, uprtim na leđa i ponesem. Imam utisak da ova priča sa scene, u nekim dalekim i blagim naznakama, ušeta s vremena na vreme i u našu životnu priču. Ne čini li ti se?

Varja: Ovaj razgovor smo počele davno, nismo to ni znale. Bilo je u njemu bezbroj običnih razmijenjenih podataka o raspoloženju, zdravlju, porodici, predstavama, namjeranama, problemima, knjigama, događajima. Prvi susret bio je u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, zbog *Žaka* sa Nikitom. Salon je tada bio vaš domicil. Ta predstava, njen dug život, susret sa vama i s Nikitom, ljubav publike koja je i danas pominje, sve je to prevazišlo moja očekivanja. Već tada ste pominjali predstavu o Vesni Parun... Vi, u stvari, meni niste djelovali kao glumica. Valjda zbog toga što je vaša prva intriga uvijek literatura i što poslije sijedne nevjerovatna briga i raspoloženje za sve sadržaje, detalje, pregrede i partnere, sve učesnike. Nije nas slučajno Bekjarev zvao Śreberkama dok smo radili *Marija* u »Bojanu Stupici«.

Olga: Odmah me je privukao tvoj način pozorišnog razmišljanja. Možda zato što se različavao od moga, a bio je komplementaran. Ja sam se suviše oslanjala na dovoljnost onoga što je unutra, na misao, emociju, konačno bila sam u prilici da se uverim koliko to može snažno da deluje na publiku. Ti si, pak, tragala za spoljnjom ekspresijom misli i emocija, davala si prednost izražajnosti pokreta nad izražajnošću govora. Igrale smo, dakle, zajedno u *Žaku* (Majka i Kći), potom u *Mariju* (opet neka rodbinska veza), ali sam jako želela da napravimo zajednički predstavu. Tekst o Vesni Parun, činilo mi se, prava je stvar za takav podušivat. Predloženo - prihvaćeno.

Varja: Vi ste pozvali Jadranku da režira i još jednu osobu u pozorištu približili meni.

Olga: Ispostavilo se da je Jadranka – tu negde treća generacija – bila na samo izvrsni katalizator naših odnosa, već i reditelja koja je od prve znala šta će i kako ćeš... I privatno smo se lepo družile, pogotovu onog leta u Budvi, posleđnjeg pred rat, kad je naša predstava *Potpalubja*, u kojem igrate, razgovarala sam ispred Jugoslovenskog dramskog sa Nikitom. Nisam znala da ste Ženu u *Banović Strahinji* igrali na praizvedbi, u režiji Mate Miloševića.

Olga: Jednog jutra otvorim novine i pročitam da je sutra premijera *Banović Strahinje* u Budvi. Zamajana letom i društveno nametnutim ličnim problemima, potpuno sam smetnula s uma da ste u tu meni blisku priču, vezanu za moje nekadašnje mentore, Mihiza i Matu Miloševića, sada uključeni ti i Nikita i da mi je veoma stalo da se nađem negde pored vas. Bez imalo dvoumljenja, okrenem telefon Brane Liješević i kažem: »Hoćete li jednog gosta sa praizvedbe?« Htela je.

Varja: Nešto vam se na premijeri ne dopalo. Imala sam utisak da ste znali šta hoćete da vidite i da to niste vidjeli. Poslije drugog gledanja došli ste uplakani. I sada mislim na vašu rijetku osobinu koju ja, nažalost, nemam: ne korigujem se dovoljno i ne provjeravam svoj sud. Ili ga možda ne iskazujem tako plahovito kao vi?

Olga: Pri prvom gledanju u Budvi je ostao je *doživljaj*. A kad se to desi, primećuješ i labave spojeve i nepokriveve delove. Druge večeri: čudo! Sve kockice legle na svoje mesto (ili, da budem iskrena, gotovo sve), a na kraju: tvoja i Cveletova igra, vaše dve izdužene i lomne figure, dva oduhovljena profila kao protiveža zbijenoj gomili »dobitnika«. Mihiz je lik Žene odredio kao Ženu sa tajnom. Priče drugih, koji se tolko bave njome i daju više mogućih verzija te tajne, stavljaju glumicu u nezavidan položaj. Ti i Nikita ste se opredelili za jednu kolja, kad se zagrebe po dubini nesvesnog, iztekao opstojava. Primjećujem da sam bila fascinirana tim trujavjem, mada je i u našoj predstavi odnos kćeri i oca (igrao ga je Mata Milošević) bio značajan u domenu tajne. Posle tolko godina čini mi se da je za tumačenje lika Žene u našoj predstavi [illegible] mardžić, potom Bekim Fehmiu. Opasna scena, nabijena dramatikom, bo je čudno, jer su nam ratovi, paljevine i silovanja čulima danas bliži nego onda. I njena potpuno apartna reakcija na nasilje i naslinke: ne strah, već izazov za isprobavanje sopstvene moći. Baš sam volela tu scenu.

Varja: Možemo i scene tumačiti različitim partnerima, hemijom partnerstva, ali za konstatovanje razlika dovoljne su razlike među nama.

Olga: Tvoje lice, u sceni sudenja, u krupnom planu: kao da sam te opet srela u ogledalu. Sva silina unutrašnjeg haosa mogla je samo sa njega da se čita.

Varja: Mislim da je povod za dijalog, koji ste opet vi inicirali, čudan broj sitih tačaka na kojima smo bile u pozorištu.

Olga: Tako, najzad, stižemo do Cvetajeve.

Varja: Prvu verziju dramatizacije napravila sam prije desetak godina. Mihailo je imao dvije godine. Uvečo od deset bilo je lijepo mašati predstavu.

Olga: A pre dvadeset, ili godinu-dve više, Ivan tek što je pošao u školu (izgleda da nam sinovi, kao i Cvetajevoj, određuju tačku fascinacije), dobijem od Petra Vujičića knjigu *Neizdanje pisma*, objavljenu u Parizu posle Marinine smrti. Cvetajeva jeste veliki pesnik, ali to kako je čitav svoj život takoreći telegrafski otkucala u pismima upućenim na različite adrese, čini se gotovo neverovatnim. Ne, uopšte nisam imala nameru da pravim predstavu o njoj. Htela sam samo da ponovo udahnem život tim otkucajima, bio je to nalog savesti. Premijera je izvedena u pozorišnom salonu, mestu skrajnjutom da ne izaziva previše pažnje (te, 1977, još nije bilo poželjno da se kontroverzna ličnost Cvetajeve pojavi u javnosti). Predstava je živela duže od deset godina, i gde sve nije stigla! A onda, upravo u času kad sam TV filmom snimljenim po njoj odlučila da stavim tačku, ti mi noveravaš kako [illegible] nica, ovako bi to izgatala:

Nek rastu njeni dvorovi iznad snažnih lilica

Nek jure njeni putovi iznad oblakatica.

Varja: Sabrana djela Marine Cvetajeve, koja ste mi poklonili pod »uslovom« da napravim predstavu, zašta su me obavezala. Poklon je bio zadužen, izgleda, na pet godina. U tih pet godina bile su druge predstave, događaji, nažalost nedostojni čovjeka... Slučajno smo se srele noseći pakete u »Adriju«, za Bosnu, Sarajevo, Mostar... Taj susret pominjem povodom venaca. Prošlo je i to.

Olga: A ja se, vidiš, sećam vremena kada sam u Sarajevu, Mostaru, Dubrovniku - da se zadržim samo na toj transverzali – svojim iskazom o Cvetajevoj stekla toliko privrženika, bila srečna zbog mnoštva pruženih ruku i buketa ruža kraj mog uzglavlja u hotelskim sobama u kojima sam odsedala, osećala sam se kao Cvetajeva u onoj sankpeterburškoj noći januara devetsto šesnaeste... Kao da nisam mogla, ili htela, da znam da je to samo predvorje za podrume tame u koju ću i ja, kao i ona, biti uvučena. Tvoja predstava *Tebi iz juđenšnje* (koja asociijacija!) iz tih je podruma. Govorila sam ti, kad si me zvala na probe, da bi bilo dobro da otvoriš neki prozor, da pustiš svetlost i vazduh, i to ne samo za tren, već da nas obasja, osveži i pruži nadu. Cvetajeva je takva. Njen su uzleti jači od njenih potonuća.

Varja: Cvetajeva je svima koje zavodi svojim ritmom/stihom neobično bliska. Stihove, ne kao povremeno disanje, poneku pesmu, već čitavu bujicu, gomilanje slika, kretanje iz zatvorenog oka u snu ili smrti, osvajanje, zavođenje riječima, žrtve neplaniranog susreća sa davno napisanim, iz življenja do nas ostavljenim riječima, gušenje i slabljenje izazvano skladom koji ne preza od vremena, dakle udare sporadične, duboke a nevidljive, sve to je Cvetajeva hijela. Ne znam o čemu je predstava *Tebi iz juđenšnje*, sigurno nije dopadljiva i značajna u dimenzijama pojedinačnih očekivanja i prisvajanja Cvetajeve... Uvijek sam mislila da je Cvetajeva bila neprijatna, posesivna, napadna, isključiva, daleko od svake dopadljivosti, čak saosjećanja. Da nije bilo toliko nemoguća, ne bi bila Cvetajeva.

Olga: Za nju važi pravilo: Ettisti, pridje vi meni, ne ja vama! Ali je, istovremeno, vapila za čitaocima, slušaocima, gledaocima, što je prirodan vapaj svakog umetnika. Dakle, tvoja predstava o Cvetajevoj jeste namerno hermetična, ali silina osećanja sa kojom si je ispunila razara tu hermetičnost.

Varja: Vi poeziju govorite godinama. U Crnoj Gori me novinarke (ne novinari) pitaju odakle mi afinitet prema poeziji. Odakle? Lijepa riječ... Otvoriti gvozdena vrata dahom. Nismo do sada konstatovale odnos prema poeziji kao jezgro u kojem su naši, vaši i moji, afiniteti slični. Tako otvorene, na sceni, sve scene, deklasirane i realizovane strasti malo ima u ovom »našem prostoru«. Vi ste u prednosti za koplje, jer vaša vodolija ne posustaje, naprotiv, ni u vremenu apsolutno racionalnog zla.

Olga: I ti imaš gene vodolije, ako ćemo našu bliskost da objašnjavamo horoskopom. Ne pridajem značaja tome, ali mi se svida ideja o zajedničkom izvoru. Izvor i voda koja teče i koja ni kad nije ista, to ima lep zvuk.

Varja: Iz lijepih riječi i lijepih odnosa bio bi ovaj razgovor. ■

Varja: I sada mislim na vašu rijetku osobinu koju ja, nažalost, nemam: ne korigujem se dovoljno i ne provjeravam svoj sud. Ili ga možda ne iskazujem tako plahovito kao vi?

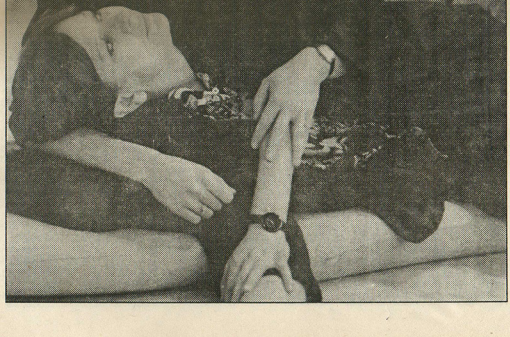

Pod muškim kišobranom: Olga Savić i Varja Đukić kao dva »pola« jedne ličnosti, Vesne Parun